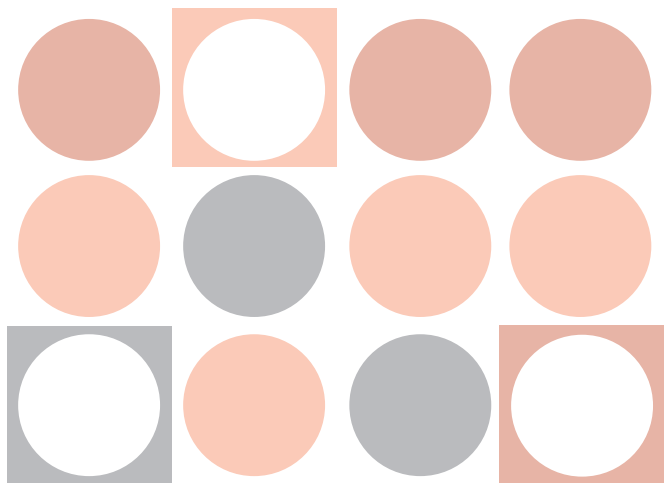
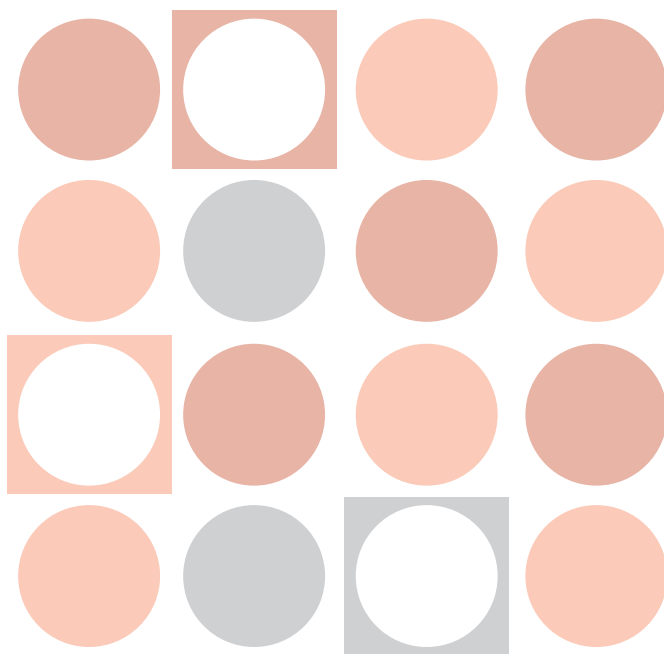

MEDNARODNA RAZISKAVA BRALNE PISMENOSTI

Primeri besedil in nalog iz raziskave PIRLS
2021

Ur. Jure Novak in
dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

4. razred

Pedagoški inštitut,
Center za uporabno epistemologijo
Gerbičeva 62, 1000 Ljubljana

Urednika: Jure Novak in dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

Prevod izvirnika: Polonca Mertelj in dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

Adaptacije izvirnika: dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

Jezikovni pregled: Davorin Dukič

Oblikovanje in prelom: Jure Novak

Izdal in založil: Pedagoški inštitut, Ljubljana

Zanj: prof. dr. Igor Ž. Žagar

Ljubljana, 2024

1. izdaja, 1. natis

Tisk: Grafika 3000 d.o.o.

Naklada: 850 izvodov

Izdaja dostopna (tudi) na

<https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/mednarodne-raziskave/pirls/pirls-2021/>

©2024 Pedagoški inštitut, Ljubljana

Izid pričujoče monografije je omogočilo Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje s pogodbo št. C3350-24-431002 (Sekundarna analiza PIRLS).

To je prilagoditev angleške različice, ki sta jo uporabljala IEA ter Pedagoški inštitut. IEA in Pedagoški inštitut nista odgovorna za morebitne netočnosti, izpustitve delov ali razlike med tem besedilom in izvirnim besedilom v angleškem jeziku. Prav tako nadaljne fotokopiranje, brez privolitve Pedagoškega inštituta, ni dovoljeno. Ta monografija ali njeni deli se v nobenem primeru ne smejo uporabljati v komercialne namene.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.011.251

MEDNARODNA raziskava bralne pismenost : primeri besedil in nalog iz raziskave PIRLS 2021 : 4. razred / ur. Jure Novak in Eva Klemenčič Mirazchiyski ; [prevod izvirnika Polonca Mertelj in Eva Klemenčič Mirazchiyski ; adaptacije izvirnika Eva Klemenčič Mirazchiyski]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Pedagoški inštitut, 2024

ISBN 978-961-270-400-1

COBISS.SI-ID 219599875

MEDNARODNA RAZISKAVA BRALNE PISMENOSTI

Primeri besedil in nalog iz raziskave PIRLS
2021

Ur. Jure Novak in
dr. Eva Klemenčič Mirazchiyski

Kazalo

<i>Navodila</i>	2
<i>Zlati pramen.....</i>	5
<i>Morski psi.....</i>	15
<i>Kje je med?.....</i>	26
<i>Prazen lonec</i>	36

Navodila

Pri tem preizkusu boš prebral/-a zgodbe in besedila ter odgovarjal/-a na vprašanja o tem, kar si prebral/-a. Nekateri deli se ti bodo zdeli preprosti, nekateri pa zahtevni.

Odgovarjati bo treba na različne vrste vprašanj. Pri nekaterih bodo na izbiro štiri možnosti. Odloči se za najboljšo in pobarvaj ali kako drugače označi krožec pred pravilnim odgovorom. Primer 1 prikazuje tako vrsto vprašanja.

Primer 1

1. Koliko dni ima teden?

- ☐ (A) 2 dneva
- ☐ (B) 4 dni
- ☒ (C) 7 dni
- ☐ (D) 10 dni

Krožec pred odgovorom »7 dni« je pobarvan, ker ima teden 7 dni. Če ne veš zagotovo, kateri odgovor je pravilen, pobarvaj krožec pred odgovorom, ki se ti zdi najprilvilnejši, in nadaljuj z naslednjim vprašanjem.

Če se odločiš spremeniti svoj odgovor na vprašanje, prekrižaj ali počečekaj že označeni krožec. Takole: . Nato označi krožec pri novem odgovoru. Primer 2 kaže, kako to narediš.

Primer 2

1. Koliko dni ima teden?

- ☒ (A) 2 dneva
- ☐ (B) 4 dni
- ☒ (C) 7 dni
- ☐ (D) 10 dni

Pri nekaterih vprašanjih bo odgovor treba vpisati v določen prostor v zvezku. Tako vprašanje je prikazano v primeru 3.

Primer 3

3. Kam je šel deček, ko je našel knjigo?

Ob primeru 3 je narisani svinčnik, ob njem pa je številka 1. To pomeni, da je to vprašanje vredno 1 točko.

Ob primeru 4 je narisani svinčnik, ob njem pa je številka 3. To pomeni, da je vprašanje vredno 3 točke.

Primer 4

4. Zakaj je konec zgodbe hkrati vesel in žalosten? Pri odgovoru si pomagaj s tem, kar piše v zgodbi.

Za branje in odgovarjanje v preizkusnem zvezku imaš na voljo 40 minut. Nato bomo naredili kratek odmor. Potem bomo delali še 40 minut.

Potrudi se in poskusi odgovoriti na vsa vprašanja. Če na kako vprašanje ne znaš odgovoriti, ga preskoči in se loti naslednjega.

Zlati pramen

Daniel Pennac

Volkulja Črni plamen je imela sedem mladičev. Pet jih je bilo rjasto rdeče barve, tako kot materine oči. Ime jim je bilo Rdečeglavci. Šesti mladič, Modri volk, je imel dlako, modro kot led. Sedmi mladič, mala rumena volkulja, pa je bila kot sončni žarek, da te je kar zaščemelo v očeh, ko si jo pogledal. Bratje so jo klicali Zlati pramen.

Mladiči so kmalu zrasli v mlade volkove. Človeka še nikoli niso videli. Vsaj od blizu ne. Ljudi so opazovali z vrha najvišjega hriba. Videli so le, da hodijo po dveh nogah. Kakšni pa so bili od blizu?

Njihova mati jim je pripovedovala zgodbe o ljudeh, vendar jih niso vedno razumeli. Nekoč jim je povedala: »Človek je zbiratelj.«

Zlati pramen je bila res odlična lovka. Bila je hitrejša od Rdečeglavcev. Videla in slišala je ostreje kot Črni plamen in imela je občutljivejši nos od Modrega volka.

Kdaj pa kdaj se je nenadoma ustavila, pomolila smrček v zrak in rekla: »Miš je!«

»Kje?« so vprašali Rdečeglavci.

»Tam!« In pokazala kakih tristo metrov daleč. Ko so prišli tja, so pod zemljo našli miš.

Rdečeglavci so bili presenečeni: »Kako si uganila?«

»Z nosom,« jim je odgovorila.

Poleti, ko so lovili race, so Rdečeglavci neslišno plavali proti plenu. Iz vode jim je molel le vrh smrčka. Navadno so jim race pobegnile izpred nosu. Zlati pramen je čakala na bregu, plosko kot mačka je ležala med rumeno travo. Race so se prav počasi in okorno dvigale nad vodo. Ko ji je nad glavo zletela najbolj rejena izmed njih, jo je zgrabila.

»Kako ti je uspelo?« so jo vprašali Rdečeglavci.

»Z očmi,« je odvrnila.

Tekla je tako hitro, da je včasih ujela celo zajca, kar ni prej uspelo še nobenemu volku.

Kljub vsem tem spretnostim se je Zlatemu pramenu včasih ponesrečilo ujeti najlažji plen. Ko je preganjala utrujeno staro srno, je nenadoma zagledala ptico, ki ji je zletela nad glavo. Gledala je za njo, se zapletla v lastne noge in se s krohotom zvalila po tleh.

»Ničesar ne jemlješ resno,« se je nekega dne pritožil Modri volk.

»Ti pa se ne znaš zabavati,« mu je vrnila.

Modremu volku njen odgovor ni bil všeč. »Zakaj se toliko smejiš, Zlati pramen?«

Pogledala ga je naravnost v oči in dejala: »Ker mi je dolgčas. Nikoli se nič ne zgodi, nikoli se nič ne spremeni.«

Ker ji je bilo dolgčas, si je želela doživeti kaj novega. Zanimalo jo je, kakšni so ljudje od blizu.

Neke noči se ji je ponudila priložnost. Volčji družini je bila na sledi tolpa lovcev. Utaborili so se na travniku, nedaleč od njihovega brloga. Zlati pramen je zavohala dim njihovega ognja. Slišala je celo prasketanje suhih drv.

»Tako, grem,« si je rekla. »Vrnila se bom še pred zoro. Končno bom videla, kakšni so. Potem bom družini vsaj lahko povedala novo zgodbo in jim popestrila življenje.«

Kakšno uro je že ni bilo, ko se je Modri volk zbudil, saj je začutil, da je nekaj narobe. Takoj je uganil, kaj se je zgodilo.

»Moram za njo,« si je rekel. Toda bil je prepozen.

Ko je prišel do lovskega tabora, je v siju ognja zagledal ljudi. Plesali so okoli mreže, ki je na debeli vrvi visela z drevesa. V njej je bila Zlati pramen, ki je divje renčala. Pod mrežo so vznemirjeno poskakovali psi.

Če pregriznem vrv, bo mreža padla naravnost med pse, si je mislil Modri volk. Hitrejša je od njih, lahko bova pobegnili. Moral bo preskočiti ogenj, česar volkovi ne počnejo radi. Toda to je bila edina rešitev in ukrepati je moral hitro. Za strah ni bilo časa. Mora jih presenetiti.

In že je bil v zraku, visoko nad plameni, nad ljudmi in nad mrežo. Z enim samim ugrizom je raztrgal vrv in zavpil: »Teci, Zlati pramen!«

Ljudje in psi so še vedno zmedeno gledali gor, v nočno nebo.

Zlati pramen je omahovala: »Oprosti, Modri volk, nisem ...«

Nastal je peklenški hrup. Modri volk je dva psa porinil v ogenj. »Teci in poskrbi za družino!«

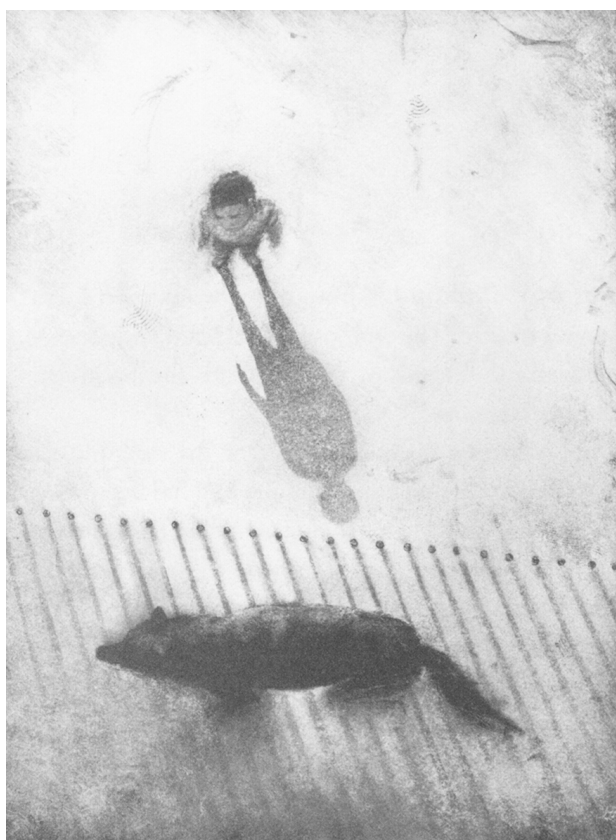
Modri volk je videl, kako je Zlati pramen v velikem loku skočila in izginila v noč.

A za veselje ni bilo časa. Pred njim je stal človek in zamahnil z vejo. Udarec ga je popolnoma presenetil. Modri volk je imel občutek, da mu bo razneslo glavo. Objela ga je tema, polna zvezd, vrtelo se mu je in padel je.

Ko se je prebudil, je bil čisto sam. Bil je v živalskem vrtu in okrog njega so bile živali, ki jih ni poznal. Vse so bile v kletkah.

»Človek je zbiratelj.«

Zdaj je razumel materine besede.

Prerejeno po *The Eye of the Wolf*, Daniel Pennac, po prevodu Sarah Adams. Candlewick Press. Besedilo © 2002 Daniel Pennac. Ilustracije © 2002, Max Grafe. Pravice pridobljene.

Vprašanja Zlati pramen

1. Zakaj so mali volkulji dali ime Zlati pramen?

- ☐ (A) Njene oči so bile kot sončni žarek.
- ☐ (B) Njen kožuh je bil kot sončni žarek.
- ☐ (C) Bila je hitra kot sončni žarek.
- ☐ (D) Igrala se je s sončnimi žarki.

2. Zakaj je bila Zlati pramen boljša lovka od drugih volkov?

- ☐ (A) Hodila je naokoli, medtem ko so drugi spali.
- ☐ (B) Vse je jemala zelo resno.
- ☐ (C) Zbrano je poslušala materine zgodbe.
- ☐ (D) Bila je hitrejša in imela je ostrejše čute.

3. Zlati pramen je »plosko kot mačka ležala med rumeno travo«. Kako ji je to pomagalo, da je bolje lovila?

4. Katero žival, ki je ni uspelo ujeti nobenemu drugemu volku, je ujela Zlati pramen?

- ☐ (A) srno
- ☐ (B) zajca
- ☐ (C) raco
- ☐ (D) miš

5. Zakaj se je volkulji Zlati pramen včasih ponesrečilo ujeti res lahek plen?

- ☐ (A) Skočila je previsoko.
- ☐ (B) Nekaj jo je zmotilo.
- ☐ (C) Prestrašila se je.
- ☐ (D) Izgubila se je.

6. Zakaj se je Modri volk pritožil čez Zlati pramen?

- ☐ (A) Ker ni ničesar jemala resno.
- ☐ (B) Ker se je krohotala.
- ☐ (C) Ker je ujela več živali kot on.
- ☐ (D) Ker je bila hitrejša od drugih volkov.

7. Kaj je hotela narediti Zlati pramen, ker se je dolgočasila?

- ☐ (A) postati boljša lovka
- ☐ (B) videti ljudi od blizu
- ☐ (C) najti kaj, čemur bi se smejala
- ☐ (D) postati zbirateljica

8. Kaj so lovci naredili z Zlatim pramenom?

- ☐ (A) Poslali so jo v živalski vrt.
- ☐ (B) Udarili so jo s palico.
- ☐ (C) Ujeli so jo v mrežo.
- ☐ (D) Vrgli so jo v reko.

9. Napiši **dve** stvari, ki ju je Modri volk naredil, da bi pomagal pobegniti Zlatemu pramenu?

1.

2.

2
1
0
8
9

10. Zakaj je Zlati pramen rekla: »Oprosti, Modri volk«?

11. Kaj se je moralo zgoditi, da je Modri volk razumel materine besede »Človek je zbiratelj«?

- ☐ (A) Zbudil se je čisto sam.
- ☐ (B) Zbudil se je v živalskem vrtu.
- ☐ (C) Lovce je videl od blizu.
- ☐ (D) Zlati pramen je videl v mreži.

12. Izberi **eno** od spodnjih besed, ki po tvojem opiše Zlati pramen.

Nariši križec pred izbrano besedo.

_____ lahkomiselna

_____ radovedna

_____ pogumna

Pojasni, kaj je storila v zgodbi, da se ti zdi takšna.

1
0
8
9

2
1
0
8
9

13. Značaj Modrega volka spoznaš po njegovih besedah in dejanjih.

Opiši, kakšen značaj ima Modri volk, in izberi **dve** stvari, ki ju je rekel ali storil, ki to ponazarjata.

14. Se ti zdi, da bi bil za to zgodbo naslov *Modri volk* ustrežnejši kot *Zlati pramen*?

Označi svoj odgovor.

_____ da

_____ ne

Zakaj? Pomagaj si z zgodbo.

3
2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

Morski psi

Večina ljudi ob besedi morski pes najprej pomisli na čeljusti in zobe. Veliko morskih psov ima res močne čeljusti in več vrst nizov ostrih zob. Nekateri ugriznejo tako močno, da pregriznejo jeklo, novih zob pa jim nikoli ne zmanjka. V čeljusti imajo tudi do 20 vrst zob, eno vrsto za drugo. Ko si zob zlomijo ali ga izgubijo, se na njegovo mesto pomakne tisti za njim. Nekateri morski psi menjavajo zobe posamično, drugi pa po vso vrsto zob hkrati.

Lovijo tisto, kar jim ponuja okolje. Nekateri z ogromnimi usti zajemajo drobne živali in rastline, ki lebdijo v vodi. Drugi so hitri plavalci, ki z ostrimi, koničastimi zobmi lovijo ribe. Spet tretji ob obali prežijo na tjujnje, delfine in morske ptice. Mnogi živijo na morskem dnu in se prehranjujejo z raki, s polži in školjkami. Vsi morski psi jedo živali.

Tigrasti morski pes ima močne, ostre zobe. Poje vse, kar lahko pogoltne: ostanke hrane, registrske tablice in celo pločevinke za barve. Zato ima tudi vzdevek »smetnjak«.

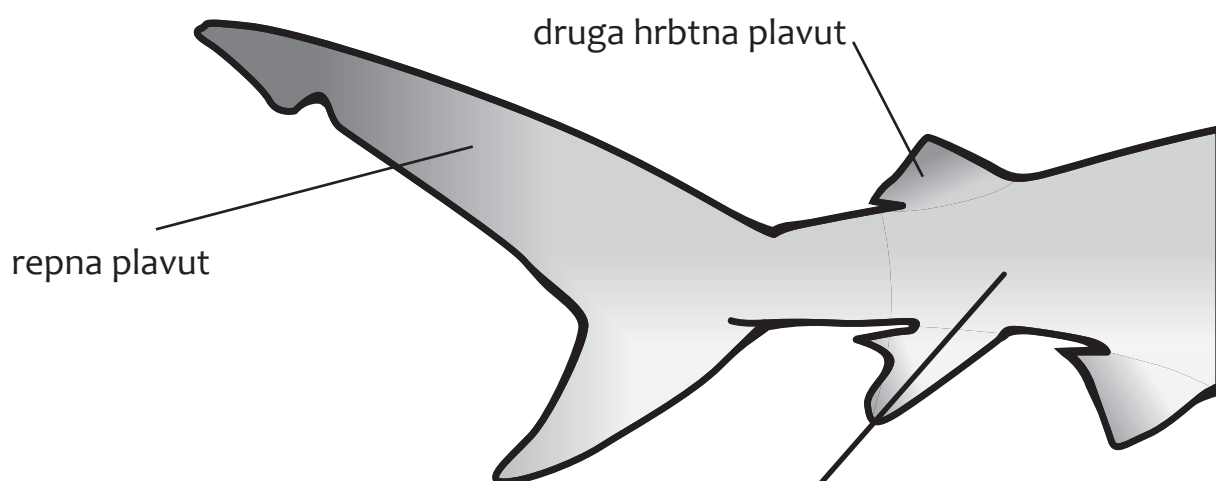
Zakaj so morski psi tako dobri lovci

Morski psi imajo ostre čute, zato so med najboljšimi lovci na svetu.

Sluh

Zvok v vodi potuje petkrat hitreje in dlje kot na kopnem, zato je sluh pomemben čut, ki morskega psa opozori na plen.

Morski psi imajo v nasprotju z ljudmi dvoje notranjih ušes, ki so občutljiva za zvoke z nizko frekvenco. Ranjeno ribo, ki se premetava po vodi, slišijo celo kilometer daleč.

Tip

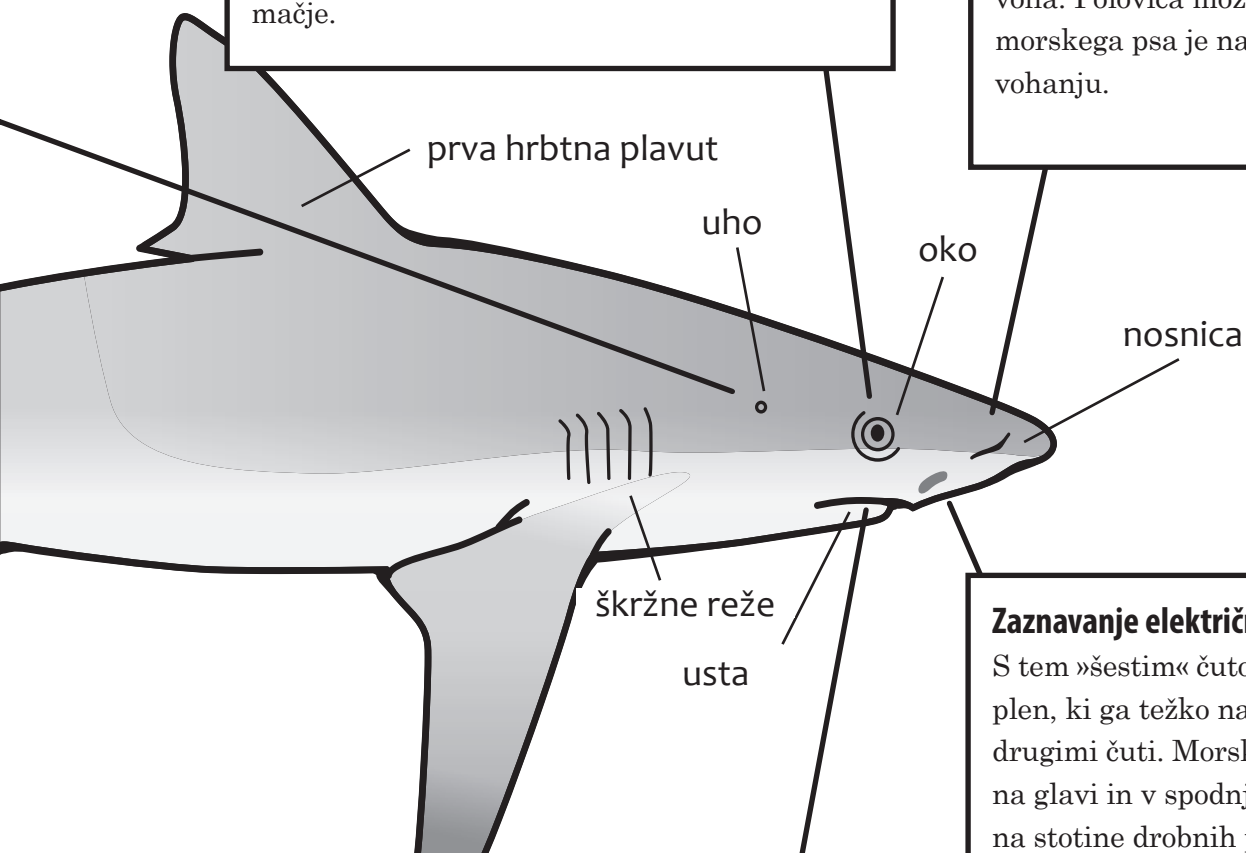
Morski psi imajo dve vrsti tipa. Eden je podoben tistemu pri ljudeh: z njim začutijo toplo, hladno, hrapavo ali gladko. Morski psi pa imajo še »tip na daleč«. Tip na daleč jim omogoča, da začutijo gibanje predmeta veliko prej, kot se ga zares dotaknejo.

Vid

V morju težko kaj vidimo, ker je voda pogosto zamegljena oziroma motna. Oči morskega psa so odlično prilagojene za vodni svet, saj imajo na zadnjem delu zrcalno površino. Ta zrcalna površina odbije svetlobo nazaj skozi oko in živali omogoči, da vidi tudi v motni vodi. Zaradi svetlobe, ki se odbija od te površine, se oči nekaterih morskih psov v temi svetijo kot mačje.

Voh

Morski psi so pravcati »plavajoči nosovi« in v vodi zavohajo še tako neznatno količino krvi. Voh je prvi čut, ki morskega psa opozori na plen. Bolj kot je lačen, bolje voha. Polovica možganov morskega psa je namenjena vohanju.

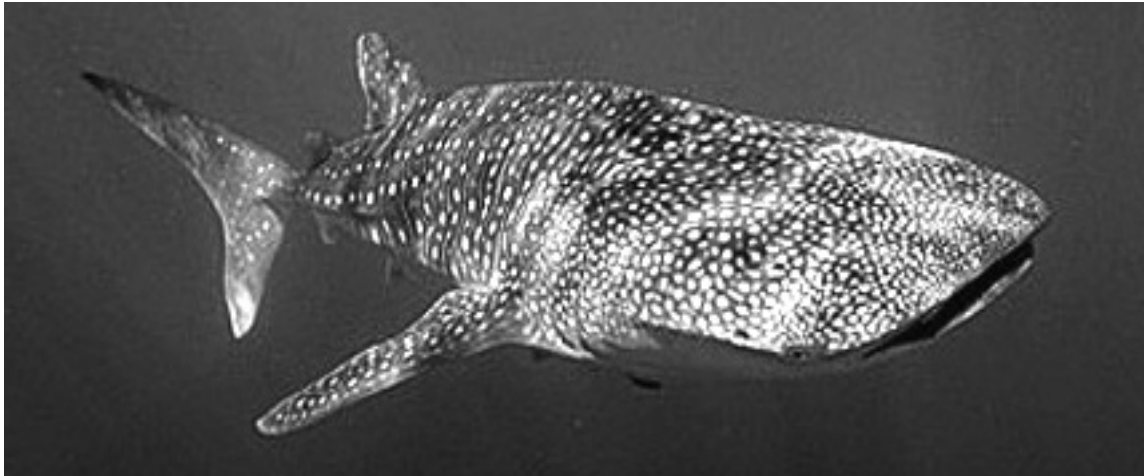
Okus

Morski psi se močno zanašajo tudi na okus. Pogosto plen najprej pokusijo, preden ga pojedjo. Z občutljivimi brbončicami plen najprej preučijo. Če ne sodi med tisto, kar jedo (ljudi navadno ne jedo), plen po prvem ugrizu pogosto odklonijo.

Zaznavanje električnih dražljajev

S tem »šestim« čutom iščejo plen, ki ga težko najdejo z drugimi čuti. Morski psi imajo na glavi in v spodnji čeljusti na stotine drobnih por. Z njimi sprejemajo drobne električne signale, ki jih oddajajo vsa živa bitja. Ti signali jih pripeljejo do plena.

Poznamo približno 450 vrst morskih psov. Biologi menijo, da jih je morda še več, vendar jih še nismo odkrili. Spodaj si preberi odlomke o treh vrstah morskih psov.

Orjaški kitovec

To je največji morski pes in največja riba v morju. Dolg je do 18 metrov, tehta pa 20 ton. Tako dolgi so veliki tovornjaki s prikolico! Kljub velikosti ljudem ni nevaren. Ime kitovec je dobil zato, ker se prehranjuje podobno kot nekateri kiti: med plavanjem odpre skoraj dva metra široka usta in iz več ton morske vode preceja plankton ter drobne ribe.

Kladvenica

Ti morski psi so med najnenavadnejšimi ribami v morju. Širok sploščen gobec ima obliko velikega kladiva. Oči in nosnice so na koncu »kladiva«. Tako lahko med mahanjem z glavo levo in desno vidijo širšo okolico. Poznamo 9 vrst kladvenic. Merijo od 1 do 6 metrov. Kladvenice po navadi plavajo same in se hranijo z ribami, med katerimi so tudi drugi morski psi.

Beli morski volk

To je eden najbolj znanih morskih psov. Ima največje zobe med vsemi morskimi psi. Vsak od njegovih 50 zob je dolg kar 6 centimetrov! Prehranjuje se predvsem s tjujnji in z morskimi levi. Beli morski volkovi so po velikosti tretji med morskimi psi. Dolgi so 6 metrov. Imajo toplo telo, vendar to še ne pomeni, da so toplokrvne živali. Le njihova telesna temperatura je višja od temperature vode okoli njih. Tako imajo več energije in hitreje plavajo.

Prerejeno po *Sharks*, Seymour Simon, 1995, HarperCollins, New York. Fotografije kladvenic in belih morskih psov © Doug Perrine / seapics.com; fotografija velikega morskega psa © James D. Watt / seapics.com. Fotografija tigrastega morskega psa © David Fleetham / davidfleetham.com. Fotografija tigrastega morskega psa © Norbert Wu. Prizadevali smo si pridobiti dovoljenje za ponatis.

Vprašanja Morski psi

1. Napiši **dva** podatka o zobeh morskih psov, ki sta zapisana v uvodu.

1.

2.

2. Kot piše v sestavku, se morski psi prehranjujejo s **tremi** vrstami živali. S katerimi?

3. Zakaj ima tigrasti morski pes vzdevek »smetnjak«?

- ☐ A Z močnimi zobmi lahko preluknjajo smetnjak.
- ☐ B Smrdijo kot smetnjak.
- ☐ C Jedo stvari, ki jih najdeš v smetnjaku.
- ☐ D So take oblike kot smetnjak.

2

1

0

8

9

1

0

8

9

4. S katerim čutom morski psi **najprej** zaznajo plen?

- ☐ (A) s sluhom
- ☐ (B) z vidom
- ☐ (C) z okusom
- ☐ (D) z vohom

5. Zakaj se oči morskega psa svetijo v temi?

6. Zakaj morski psi včasih plen najprej pokusijo?

- ☐ (A) Da bi se prepričali, ali si ne bodo polomili zob.
- ☐ (B) Da bi se prepričali, ali jim je plen všeč.
- ☐ (C) Da bi plenu preprečili, da bi odplaval stran.
- ☐ (D) Da bi se prepričali, ali so sploh lačni.

1
0
8
9

7. Kako se tip in sluh morskih psov razlikujeta od človeškega tipa in sluha? Razloži po **eno** razliko za **vsak posamezen** čut.

 Tip:

 Sluh:

8. Plen morskega psa se negibno skriva pod kamnom. S katerim čutom ga morski pes lahko zazna?

- ☐ A z vidom
- ☐ B s tipom na daleč
- ☐ C s sluhom
- ☐ D z zaznavanjem električnih signalov

9. Kako ti risba z oznakami pomaga razložiti, zakaj so morski psi tako dobri lovci?

- ☐ A Opisuje telesne dele morskega psa.
- ☐ B Pove, kaj zmorejo čuti morskega psa.
- ☐ C Razlaga, kako morski psi vidijo.
- ☐ D Prikaže, kako veliki so lahko morski psi.

10. Lačen morski pes lovi tjulnje. V kakšnem vrstnem redu bo uporabil čute **okus**, **vid** in **voh**?

Razloži, zakaj bo te čute uporabil v takšnem vrstnem redu.
Pomagaj si s podatki iz sestavka.

11. V sestavku piše, da nekateri morski psi z ogromnimi usti zajemajo drobne živali, ki lebdiijo v vodi. Kateri morski pes lovi tako?

- ☐ (A) tigrasti morski pes
- ☐ (B) orjaški kitovec
- ☐ (C) kladvenica
- ☐ (D) beli morski volk

2
1
0
8
9

12. V spodnji preglednici so podatki iz sestavka o različnih vrstah morskih psov. Pravilno jo izpolni.

vrsta morskega psa	dolžina	hrana	posebnost
orjaški kitovec			največji morski pes
kladvenica	1–6 m		
	6 m	tjulnji in morski levi	

3
2
1
0
8
9

Kje je med?

Lahko ljudje in divje ptice sodelujejo? V vzhodni Afriki živijo ptice, ki jim pravijo medosledci. Ljudem pomagajo poiskati med.

Medosledci radi jedo čebelji vosek in ličinke (mlade čebele). Vedno vedo, kje najdejo dober panj. Vendar so premajhni, da bi odprli panj in prišli do večine slastne hrane v njem. In tu pridejo na vrsto pripadniki ljudstva, ki se imenuje Boran. Vso hrano si pripravljajo sami. Včasih si zaželiyo malce svežega medu. Če ga hočejo dobiti, morajo poiskati čebelji panj in iz njega vzeti med. Vendar čebeljega panja v divjini ni preprosto najti. Ljudem iz ljudstva Boran na srečo pomagajo medosledci.

Divje čebele naredijo panj v drevesnem deblu.

Spoznaj medosledce

Po videzu ne bi sklepali, da je medosledec kaj posebnega. Je puste rjavo-sive barve z belimi lisami na repu. Dolg je približno 20 centimetrov. Ima majhno glavo in kratek kljun. Ker ne more vedno v panj, jé tudi sadeže, črve in žuželke.

Medosledec čepi na veji.

Spoznaj ljudstvo Boran

Ljudje iz ljudstva Boran živijo v vzhodni Afriki. Njihove hiše so narejene iz vej in krite s travo. Ljudje iz ljudstva Boran so živinorejci. Živina jim daje mleko in meso. Zemlja v vzhodni Afriki je suha. Na enem kraju ni dovolj sveže trave, da bi živina lahko tam živela vse leto. Ljudje iz ljudstva Boran se zato trikrat ali štirikrat na leto z živino preselijo drugam. Hiše razdrejo na velike dele in jih odnesejo s sabo. Ko pridejo na nov kraj, znova postavijo hiše. A ker je njihova zemlja vse bolj suha, vse težje najdejo dovolj sveže trave. Nekateri se zato selijo v manjša in večja mesta.

Lov na med

Kadar se ptice ali ljudje iz ljudstva Boran odpravijo na lov za medom, se znajo poklicati. Ljudje imajo poseben žvižg, ki se sliši kilometer daleč. Medosledec ljudi pokliče tako, da ponavlja dve noti. *Tirr-tirr, tirr-tirr!*

Ko so ljudje iz ljudstva Boran in medosledec pripravljeni, se začne lov. Ptica odleti in ljudem izgine izpred oči. Nato se vrne in pristane tam, kjer jo lahko opazijo. Ko se ji ljudje približajo, odleti naprej. Pri tem kaže bela repna peresa.

Medosledec ljudi na bližino panja opozori tako, da leta pod drevesnimi krošnjami. Če leti više, to pomeni, da je panj na drevesu.

Nato znova pristane in čaka. Ljudje ptici s hrupom sporočajo, da ji še sledijo. Žvižgajo, tolčejo po lesu in se glasno pogovarjajo.

Ko se približajo panju, medosledec pogosteje pristaja. Seda na veje bliže tlom. Ljudje iz ljudstva Boran vedo, da so blizu panja.

Boran žvižga medosledcu.

Ko medosledec pride do panja, se oglasi z drugačnim glasom. Ljudem sporoči: »Hej, prišli smo!« Njegovo čivkanje je mehko in med glasovi so dolgi premori. Včasih tudi obletava panj.

Ljudje zakurijo ogenj. S kosom kadečega se lesa preženejo čebele. Nato odprejo panj in naberejo med. Medosledcu pustijo veliko voska in ličink.

Pridobijo oboji

Ljudje iz ljudstva Boran pravijo, da brez ptičje pomoči za iskanje panja porabijo skoraj devet ur. Včasih panja sploh ne najdejo. Če pa jih vodi medosledec, lov traja tri ure. Med najdejo skoraj vedno. Medosledec pa brez pomoči ljudi po navadi le potrka na glavna vrata panja. S pomočjo ljudi, dima in človeškega orodja lahko vstopi v veliko več panjev.

Sami samcati

Medosledci včasih panj obiščejo sami. To naredijo na oblačno, hladno jutro, ko so čebele zaspane. Takrat odletijo naravnost v njihov panj. Vendar ne ostanejo dolgo. Čebele jih kljub temu lahko popikajo in medosledci ne dobijo veliko hrane.

Legenda o medosledcu

Ljudje iz ljudstva Boran pripovedujejo zgodbo o tem, kaj se zgodi, če medosledcu ne pustimo hrane kot nagrado za to, da nam je pokazal panj. Ko bomo medosledcu sledili prihodnjič, nas bo odpeljal do nečesa resnično nevarnega, na primer do leoparda na drevesu!

Preteklost in prihodnost

Sodelovanje med ljudmi in medosledci je zelo dobro. Znanstveniki zato menijo, da ljudje in ptice sodelujejo že dolgo. Skalne poslikave povedo, da Afričani iščejo med že več kot 20.000 let.

Vendar je družabništvo med pticami in ljudmi ogroženo. Številni medosledci zdaj živijo v naravnih rezervatih, kamor ljudje ne smejo. Ljudje iz ljudstva Boran se selijo v mesta, kjer je preprosteje kupiti sladkor v trgovini kot poiskati panj. Medosledci na dvoriščih kličejo ljudi, vendar ne dobijo odgovora.

Kje je med smo ponatisnili z dovoljenjem Cricket Magazine Group, Carus Publishing Company, iz revije ASK november/december 2007, letnik 6, št. 9, besedilo © 2007 Carus Publishing Company. Vse fotografije razen fotografije medosledca v »Preteklosti in prihodnosti« © 2006 je posnel Brian Wood. »Spoznaj Borane« predelano besedilo s spletnih strani www.tve.org/earthreport/archive/doc.cfm?aid=1343 in orvillejenkins.com/profiles/borana.html. »Spoznaj medosledca«, predelano besedilo s spletne strani www.lynxeds.com/family-text/hbw-7-family-textindicatoridae-honeyguides. »Legenda o medosledcu« je povzeta po *Lessons from the Honeyguide* © 2000 avtorja Elwyn Jenkinsa.

Vprašanja Kje je med?

1. Kaj iz panja jedo ljudje iz ljudstva Boran in kaj medosledci?

 1 ljudje

 1 medosledci

2. Kako si ljudje iz ljudstva Boran in medosledci pomagajo med sabo?

 1 ljudje

 1 medosledci

2
1
0
8
9

2
1
0
8
9

3. Zakaj se morajo ljudje iz ljudstva Boran seliti trikrat ali štirikrat na leto?

- ☐ (A) Da najdejo vodo.
- ☐ (B) Da najdejo med.
- ☐ (C) Da nahranijo živino.
- ☐ (D) Da prodajo meso in mleko.

4. Napiši **dve** stvari, iz katerih ljudje iz ljudstva Boran gradijo hiše.

1.

2.

5. Kaj od spodaj navedenega izvemo iz okvirčka »Spoznav ljudstvo Boran«?

- ☐ (A) Zakaj Boranom ni dovoljeno živeti v naravnih rezervatih.
- ☐ (B) Zakaj Borani že tako dolgo iščejo med.
- ☐ (C) Zakaj se Borani selijo v mesta.
- ☐ (D) Zakaj znanstveniki preučujejo Borane.

1
0
8
9

6. Kako Borani pokličejo medosledca?

- ☐ A Z dimnimi signali.
- ☐ B Z udarci po lesu.
- ☐ C S posebnim žvižgom.
- ☐ D Ptico pokličejo po imenu.

7. Ko medosledec počne različne stvari, ljudem iz ljudstva Boran sporoča različna sporočila. Dopolni tabelo tako, da napišeš, kaj dela in kaj to pomeni.

	Kaj počne medosledec?	Kaj to pomeni za Borane?
 1	Leti nad drevesnimi krošnjami.	
 1		Približujejo se panju.
 1		Prišli so do panja.

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

8. Zakaj ljudje iz ljudstva Boran zakurijo ogenj?

- ☐ (A) Da pripeljejo ptico do panja.
- ☐ (B) Da preženejo čebele iz panja.
- ☐ (C) Da odprejo panj.
- ☐ (D) Da pokažejo, da so našli panj.

9. Kaj je glavno sporočilo »Legende o medosledcu«?

- ☐ (A) Da je treba medosledca nagraditi.
- ☐ (B) Da je medosledec pametna ptica.
- ☐ (C) Da moramo vedno slediti medosledcu.
- ☐ (D) Da je medosledec lahko nevaren.

10. Zakaj medosledec, kadar je sam, obišče panj zjutraj?

- ☐ (A) Ker laže najde panje.
- ☐ (B) Ker je tam več ličink.
- ☐ (C) Ker čebel ni v panju.
- ☐ (D) Ker je manj verjetno, da ga bodo čebele popikale.

11. Kaj so ljudje našli, da lahko trdijo, da ljudstvo Boran in medosledci morda sodelujejo že več tisoč let?

12. Zakaj je družabništvo med pticami in ljudmi ogroženo?

- ☐ (A) Borani medosledcev ne potrebujejo več.
- ☐ (B) Medosledci so nehali slediti Boranom.
- ☐ (C) Borani ne marajo več medu.
- ☐ (D) Medosledci so si poiskali drugačno hrano.

13. Pomagaj si s tem, kar si prebral/-a, in razloži, kaj bi morali narediti medosledci, če bi se v mesto preselilo še več ljudi iz ljudstva Boran.

1
0
8
9

1
0
8
9

Prazen lonec

Pripovedovalka: Elaine L. Lindy

Ilustratorka: Jennifer Moher

Kitajski cesar je napovedal tekmovanje, ki bo odločilo o prestolonasledniku. Cesar je bil star in brez otrok. Zato je na dvor povabil vse otroke, ki bi radi postali cesar. Ker je imel rad rastline, se je odločil, da bo vsak otrok dobil eno kraljevsko seme. Otrok, ki se bo po pol leta najbolj izkazal, bo zmagal in postal naslednji cesar.

Lahko si predstavljate, kako je završalo od vznemirjenja! Na dan, ko so delili semena, so se na dvor zgrnile množice upajočih otrok. Vsak se je vrnil domov z dragoceno priložnostjo v roki.

Eden izmed njih je bil deček Jun. V vasi je že veljal za najboljšega vrtnarja. Njegovi sosede so radi jedli melone, zelje in grah z njegovega vrta. Jun je cesarjevo seme previdno odnesel domov. Trdno ga je stiskal v roki, da mu ne bi padlo na tla, vendar ne premočno, da ga ne bi zdrobil.

Doma je dno cvetličnega lonca obložil z velikimi kamni. Nanje je nasul kamenčke, nato pa je lonec napolnil z bogato vlažno prstjo. Seme je potisnil nekaj centimetrov pod površino in ga pokril z rahlo prstjo. Jun in vsi otroci, kar jih je poznal, so v prihodnjih dneh vsak dan zalili svoje seme in čakali, da na plan pokuka prvi list.

Čeun je bil prvi otrok v Junovi vasi, ki je oznanil, da je njegovo seme vzklilo. Bučno so mu čestitali. Čeun se je širokoustil, da bo brez dvoma postal naslednji cesar. Kraljevske spretnosti je vadil tako, da je ukazoval mlajšim otrokom. Nato je iz lonca mlada rastlinica pokukala še Mingu. In potem še Wongu. Jun se je čudil – nihče izmed teh dečkov ni znal tako dobro gojiti rastlin kot on! Vendar Junovo seme ni vzklilo.

Kmalu so po vsej vasi iz loncev pokukali poganjki. Otroci so okoli loncev postavili ograjo in jih varovali pred tistimi, ki bi lahko lonec po nesreči – ali pa ne povsem po nesreči – prevrnili. V Junovi vasi je kmalu več deset poganjkov v loncih že razprlo prve liste. Junovo seme pa ni hotelo vzkliti. Bil je zmeden. Kaj je narobe? Jun je seme previdno presadil v nov lonec. V lonec je nasul najboljšo in najrodovitnejšo črno prst s svojega vrta. Razdrobil je vsako grudico. V prst je nežno potisnil seme. Skrbel je, da je površina ostala vlažna. Lonec je opazoval vsak dan. Ampak njegovo seme ni vzklilo.

Iz loncev drugih otrok v Junovi vasi so kmalu pognala močna, čvrsta stebila. Jun je bil žalosten. Počutil se je poraženega. Drugi otroci so se mu posmehovali.

Minilo je pol leta. Napočil je dan, ko so morali prinesiti rastline na dvor na ocenjevanje. Otroci so lonce tako zdrgnili, da so sijali. Nežno so obrisali velike liste in oblekli najboljša oblačila. Nekatere otroke so na dvor pospremili starši. Otroci so nesli lonec, starši pa so držali rastlino, da se ne bi prevrnili.

»Kaj naj naredim?« je zastokal Jun očetu in mami, medtem ko je skozi okno gledal druge otroke, ki so se pripravljali na zmagoslavno vrnitev na dvor. »Moje seme ni hotelo vzkliti. Moj lonec je prazen!«

»Potrudil si se po najboljših močeh,« je rekel njegov oče in zmajal z glavo.

»Jun, cesarju prinesi svoj lonec,« je rekla njegova mama. »To je vse, kar ti je uspelo.«

Jun je osramočeno nesel prazen lonec po cesti, ki je vodila do dvora. Škodoželjni otroci z velikanskimi rastlinami so medtem korakali na njegovi desni in levi strani.

Otroci so se na dvoru s cvetočimi rastlinami postavili v vrsto in čakali na odločitev. Cesar, ovit v svileno oblačilo, je korakal ob vrsti nadobudnih tekmovalcev in namrščeno pogledal vsako rastlino. Ko je prišel do Juna, se je še bolj nakremžil in dejal: »Kaj je to? Prazen lonec si mi prinesel?«

Jun je komaj zadržal solze. Rekel je: »Vaše veličanstvo, potrudil sem se po najboljših močeh. Seme sem posadil v najboljšo prst, kar sem jo našel. Skrbel sem, da je bila ves čas vlažna. Vsak dan sem jo opazoval. Ko seme ni vzknilo, sem ga celo presadil v novo prst. Vendar preprosto ni vzknilo. Žal mi je.« Jun je sklonil glavo.

»Hmm,« je odvrnil cesar. Obrnil se je tako, da so ga vsi slišali, in z gromkim glasom rekel: »Ne vem, kje so drugi otroci dobili svoje seme. Iz semen, ki sem vam jih dal, ni moglo nič zrasti, ker so bila prekuhana!«

In cesar se je nasmehnil Junu.

Vprašanja Prazen lonec

1. Zakaj je cesar razglasil tekmovanje?

- ☐ (A) Da bi otroke poučil o rastlinah.
- ☐ (B) Da bi izbral prihodnjega cesarja.
- ☐ (C) Da bi pokazal, kako mogočen je.
- ☐ (D) Da bi našel najboljšo rastlino.

2. Kaj je vsak otrok dobil od cesarja?

3. Zakaj se je vsako seme imenovalo »dragocena priložnost«?

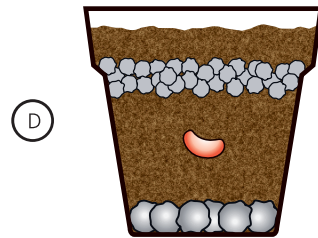
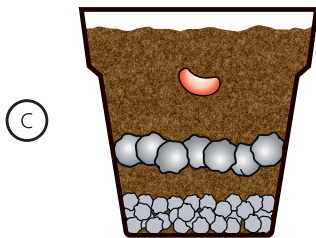
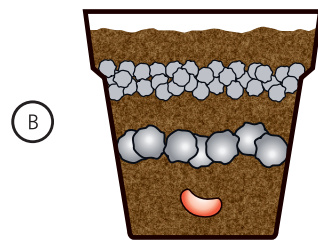
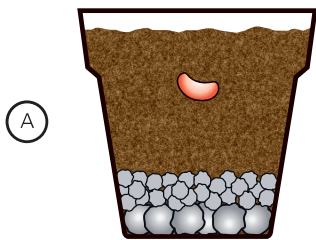
- ☐ (A) Vsakemu otroku je ponudilo priložnost, da zmaga na tekmovanju.
- ☐ (B) Vsako seme je bilo kraljevsko in zelo drago.
- ☐ (C) Iz vsakega semena je zrasla čudovita rastlina.
- ☐ (D) Vsako seme je otroku omogočilo, da postane najboljši vrtnar.

1
0
8
9

4. Poišči odlomek, ob katerem je ta list: .
Kaj ti pove, da je bil Jun najboljši vrtnar v vasi?

5. Kateri izmed cvetličnih loncev je najpodobnejši tistemu, v katerega je Jun prvič posadil seme?

1
0
8
9

6. Poišči odlomek, ob katerem je ta cvetlica: .
Kaj ta odlomek pove o Junu?

- Ⓐ Da se je spraševal, kaj bo zraslo.
- Ⓑ Da je imel občutek, da bo zmagal na tekmovanju.
- Ⓒ Da je seme skrbno posadil.
- Ⓓ Da je med sajenjem semena naredil več napak.

7. Zakaj so otroci okoli loncev postavili ograjo?

- Ⓐ Da so listi ostali čisti.
- Ⓑ Da ne bi kdo prevrnil rastline.
- Ⓒ Da je prst ostala vlažna.
- Ⓓ Da drugi otroci ne bi videli njihove rastline.

8. Kaj je Jun najprej naredil, ko je videl, da njegovo seme noče vzkliti?

- Ⓐ Okoli lonca je postavil ograjo.
- Ⓑ Seme je pogosteje zalival.
- Ⓒ Potožil se je staršem.
- Ⓓ Seme je presadil v nov lonec.

9. Zakaj so se drugi otroci smejali Junu? Odgovor pojasni s tem, kar se je zgodilo v zgodbi.

10. Povej, kaj ti misliš, zakaj sta oče in mama Junu rekla, naj v palačo odnese svoj prazen lonec.

11. Katera beseda najbolje opiše, kako se je Jun počutil, ko je hodil proti dvoru na ocenjevanje?

- ☐ (A) osramočen
- ☐ (B) zmeden
- ☐ (C) upajoč
- ☐ (D) vznemirjen

2
1
0
8
9

1
0
8
9

12. Zakaj se je cesar nakremžil, ko je zagledal Junov lonec?

- Ⓐ Ker ga je skrbelo za tekmovanje.
- Ⓑ Ker se mu je zdelo, da se Junov lonec ne sveti dovolj.
- Ⓒ Ker je prikrival svoje misli.
- Ⓓ Ker ni vedel, zakaj je Jun tam.

13. Zakaj je Jun cesarju rekel, da mu je žal?

- Ⓐ Ker je goljufal na tekmovanju.
- Ⓑ Ker ni hotel postati cesar.
- Ⓒ Ker je menil, da je cesarja razočaral.
- Ⓓ Ker je seme prepogosto zalival.

14. Zakaj so v loncih drugih otrok zrasle rastline?

- Ⓐ Drugi otroci so uporabili boljšo prst.
- Ⓑ Drugi otroci so opazovali svoj lonec.
- Ⓒ Njihova semena je varovala ograja.
- Ⓓ Semena so zamenjali z novimi.

15. Kaj je po tvojem mnenju cesar najbolj cenil pri človeku?

☐ A Kraljevske sposobnosti.

☐ B Poštenost.

☐ C Spoštovanje staršev.

☐ D Vrtnarske spretnosti.

16. Zakaj se je cesar Junu nasmehnil?

1
0
8
9

17. Jun je imel v zgodbi različne občutke. Pomagaj si s tem, kar si prebral/-a, in pojasni vsakega od teh občutkov.

 1 upanje

 1 zmedenost

 1 poraženost

1
0
8
9

1
0
8
9

1
0
8
9

Kako ti je bilo vseč besedilo *Zlati pramen*?

Označi samo **en** krožec.

Zelo mi je bilo vseč. ----- ☐

Bilo mi je še kar vseč. ----- ☐

Ni mi bilo preveč vseč. ----- ☐

Sploh mi ni bilo vseč. ----- ☐

Kako ti je bilo vseč besedilo *Morski psi*?

Označi samo **en** krožec.

Zelo mi je bilo vseč. ----- ☐

Bilo mi je še kar vseč. ----- ☐

Ni mi bilo preveč vseč. ----- ☐

Sploh mi ni bilo vseč. ----- ☐

Kako ti je bilo všeč besedilo *Kje je med?*

Označi samo **en** krožec.

Zelo mi je bilo všeč. ----- ☐

Bilo mi je še kar všeč. ----- ☐

Ni mi bilo preveč všeč. ----- ☐

Sploh mi ni bilo všeč. ----- ☐

Kako ti je bilo všeč besedilo *Prazen lonec?*

Označi samo **en** krožec.

Zelo mi je bilo všeč. ----- ☐

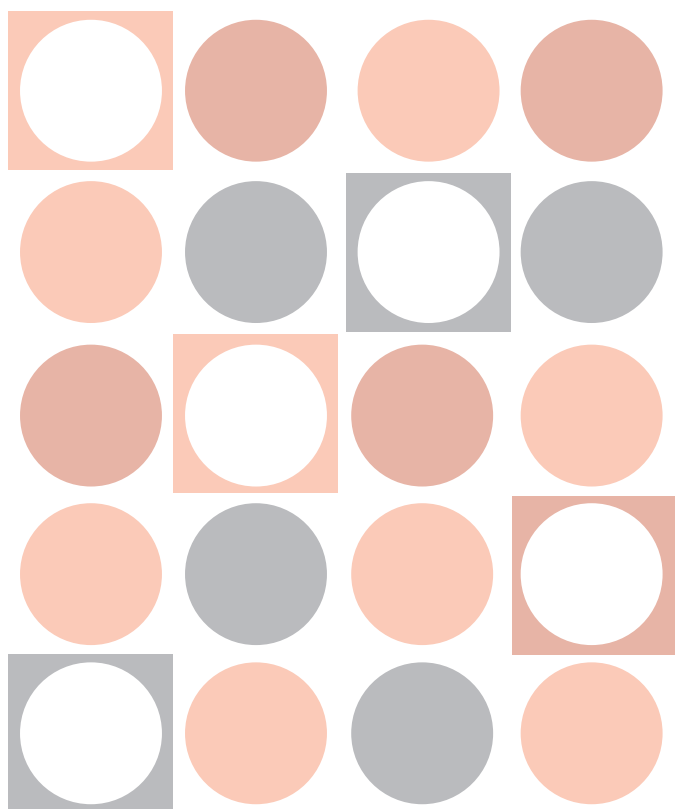
Bilo mi je še kar všeč. ----- ☐

Ni mi bilo preveč všeč. ----- ☐

Sploh mi ni bilo všeč. ----- ☐

4. razred

